

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM Monošter, 19. novembra 2020 - Leto XXX, št. 47

stran 2

Dolnji Senik uspešen v »Programu madžarskih vasi«

Steu je biti zobar
stran 4

Čira čara
stran 7

Svoj grob je kopo
stran 8

Dolnji Senik uspešen v »Programu madžarskih vasi«

Pokopališče na Dolnjem Seniku se nahaja na gričku tik ob mejnem prehodu z Avstrijo. Tamkajšnje terenske razmere povzročajo preglavice vzdrževalcu pokopališča, lokalni občini, notranje poti med gro-

zil prvi mož vasi in opozoril, da je bilo potrebno zaradi terenskih razmer obnovitvena dela izvesti ročno.

»Razbiti je bilo treba obstoječe betonirane poti in jih odstraniti. Potrebno je bilo

dostojno uredi njen nagrobni spomenik. »Nagrobnik, ki smo ga našli, je bil vzidan v zid nekdanje mrliške vežice, ki smo jo podrli s pomočjo prostovoljcev. Kasneje smo sodelovali z arheologinjo, antropologom, sodelavci vodnega gospodarstva pa so prinesli posebno kamero. Tako smo identificirali pokojnico. V prihodnji pomladi želimo povabiti s o m b o t e l s k e g a škofa, da bi grofico slavnostno ponovno pokopali. Še posebej zato, ker bomo obhajali 200. obletnico svoje župnije, ki jo je leta 1821

no potrebna,« je razložil Zsolt Monek in dodal: »Vsako leto smo morali v vasi popravljati udarne jame, na leto smo za vse poti porabili 1,5-2 milijona forintov. To pa je bila le začasna rešitev, prišla je zima, potem pa pomlad in problemi so bili spet tu.« Kakor že povedano, je občina za obnove obeh stranskih ulic v »Programu madžarskih vasi« prejela 27,5 milijona forintov proračunske podpore. »Tako se nam ne bo treba vsako leto ubadati z udarnimi jamami. Seveda so ostale potrebne obnove, obe najslabši pa smo zdaj uredili,« je bil zadovoljen doljnjeseniški župan in pristavil, da so v obeh ulicah najprej uredili bankine, za polnili udarne jame s toplim asfaltom, nato pa položili

plasti. Obenem je izkoristil priložnost, da bi se za izkazano pomoč pri prijavljanju na razpis zahvalil sodelavcem MURABA EZTS. »Že leta in leta smo povezani z njimi, vzpostavili smo dobre delovne odnose. Pomagajo nam pri sestavljanju projektne dokumentacije in na koncu pri obračunu. Tudi v bodoče želimo sodelovati z njimi,« je podčrtal župan.

Na Dolnjem Seniku pa kujejo tudi nove načrte. »Vložili smo natečaj za zunanjo izolacijo in zamenjavo oken na 'vaški hiši', kjer domujejo občinski urad, obe narodnostni samoupravi, kulturni dom, knjižnica, informacijsko središče in patronažne sestre. Radi bi tudi omogočili dostop invalidom,« je o željah spregovoril Zsolt Monek in dodal: »Vzporedno s tem želimo celovito obnoviti strešno strukturo poslopnja, to pa preko Razvojnega programa Slovenskega Porabja. Upam, da bomo lahko v kratkem z Uradom predsednika Vlade podpisali listino o podpori. Po načrtih naj bi se ta dela izvedla v prihodnjem letu.«

Župan Dolnjega Senika Zsolt Monek je za konec še povedal, da bi bilo »pika na i«, če bi obe naložbi uspeli zaključiti v prihodnjem letu. Kakor pravi, bi večfunkcijska »vaška hiša« odtlej ustrezala zahtevam sodobnega časa.

(Kejpa na 1. strani: »Tlakovce je v mrzlem vremenu lažje soliti kot pa asfalt,« pravi župan Dolnjega Senika Zsolt Monek.)

-dm-

Ulica ob potoku se vijuga med hišami - v »Programu madžarskih vasi« sta se obnovili obe najslabši cesti

bovi pa so bile že dolgo časa potrebne temeljite prenove. Doljnjeseniška samouprava je do potrebnih sredstev za obnove končno prišla preko razpisa v lanskem letu, smo izvedeli od prvega človeka trijezičnega naselja, Zsolta Moneka.

»Leto 2019 je bilo z vidika natečajev zelo uspešno. Na razpisih 'Programa madžarskih vasi' smo sredstva pridobili za tri namene: 3 milijone forintov za nabavo pripomočkov za zdravnika, 27,5 milijona forintov za obnovo dveh stranskih ulic oziroma 5 milijonov forintov za ureditev poti na pokopališču,« smo izvedeli od župana, ki je dodal, da je do izvedbe vseh treh projektov prišlo v letu 2020.

»Notranje poti med grobovi smo nekoč uredili s prostovoljnimi delom, erozija in vreme pa sta napravila svoje. Po poteh so težko hodili predusem starejši, med drugim na dan vseh svetih. Že pred leti smo se odločili, da se prijavimo na razpise, k sreči smo bili tokrat uspešni,« je svoje zadovoljstvo izra-

uravnati nivo novih poti, ki so dobile robnike in tlakovce v primerni širini,« je našteval župan in poudaril, da tlakovci ob slabem vremenu niso tako spolzki kot beton. Obenem pa je pripomnil, da če bi srednjeročno prišlo do poškodb na določenem odseku, se bo dalo tlakovce lažje popraviti ali nadomestiti.

Od našega obiska na Dolnjem Seniku so sodelavci izvajalca že postavili tudi železne ograje ob potkah oziroma oporni zid s košaricami za rože pred glavnim vhodom. Nova tlakovana pot je bila položena že pred vsemi svetimi, občinski svētiki so od tedaj dobili pozitivne odzive od domačega prebivalstva. V prihodnje načrtuje samouprava še izgradnjo sanitarij in parkirnih mest ob pokopališču oziroma temeljito prenovo zunanje ograje. Med popraviljem poti so izvajalci naleteli na kriptu, ki je bila v napoto. Po krajši raziskavi so s pomočjo znanstvenikov ugotovili, da gre za ohranjeni grob grofice Terezije Szapáry Batthyány. Zaradi plemenitega porekla pokojnice se je občina odločila, da

Vložili so natečaj za zunanjo izolacijo in zamenjavo oken na 'vaški hiši', kjer domujejo občinski urad, obe narodnostni samoupravi, kulturni dom, knjižnica, informacijsko središče in patronažne sestre

ustanovila prav grofica Batthyány.«

Če se od pokopališča napotimo nazaj proti središču Dolnjega Senika, lahko tik pred mostom nad Seniškim potokom zavijemo na levo v Ulico ob potoku, na desno pa v Ulico Sončni žarek. »Dve poti smo imeli, ki sta bili v groznem stanju. Bili sta nevarni za kolesarje, matere z otroškimi vozički, po njihju smo s kombijem razvažali kosila. Prenova je bila nuj-

izravnalno in obrabno plast. Tudi pokrove jaškov je bilo potrebno spraviti v isti nivo. »Prebivalci v drugih ulicah zdaj zavidajo tukaj živčim. Le-ti so morali nekaj dni potrpeti, ko se niso mogli voziti z avtomobili. Bil pa je nekdo, ki je celó rekel, da bi pešočil tri mesece, če bi v zameno dobil tako cesto,« se je nasmehnil Zsolt Monek, ki pravi, da je bilo gibanje omejeno pravzaprav le med polaganjem obrabne

Seja podkomisije za šolstvo

12. novembra je v Dvorani za delegacije madžarskega Parlamenta zasedala podkomisija za javno šolstvo, kulturo in verska vprašanja, Komisije za narodnosti Parlamenta, ki ji predseduje slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss.

Člani podkomisije so prisluhnili poročilu o narodnostnih vsebinah prenovljenega nacionalnega šolskega kurikulumu. Razpravljali so tudi o smernicah narodnostnega šolstva, o pripravljenih okvirnih učnih

vabljeni gostje so poročali tudi o štipendijskem programu za šolskih smereh v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021.

Povabljeni gostje in referenti so bili: državni sekretar za javno šolstvo pri Ministrstvu za človeške vire, Zoltán Maruzsa, predsednica Centra Klebelsberg, komisarka, odgovorna za obnovo nacionalnega šolskega kurikulumu, Agota Kállay, vodja glavnega oddelka narodnostnega pedagoškega centra pri Uradu za šolstvo, in József Weigert, vodja šolskega centra in pedagoškega inštituta Nemcev na Madžarskem.

F. Sütő

načrtih ter o preskrbljenosti z študente, pripadnike narodnostnimi učbeniki. Ponošnosti, ki študirajo na pedago-

Zasedala je Zveza državnih narodnostnih samouprav

3. novembra je v Bolgarskem kulturnem centru v Budimpešti zasedala Zveza državnih narodnostnih samouprav. Predsedniki državnih narodnostnih samouprav in narodnostni zagovorniki kot povabljeni gostje so prisluhnili poročilom na različnih področjih. Eksperti s šolskega področja so poročali predvsem o možnostih financiranja narodnostnega šolstva, predstavnik Narod-

nostnega sklada Gábor Bethlen je navzoče seznanil z novimi razpisi, član madžarskega RTV sveta je govoril o tem, da v narodnostnih ure-

dništvih nimajo podmladka, kar bo pomenilo prej ali slej velik problem.

Slovensko skupnost sta na zasedanju zastopala

predsednik DSS Karel Holec in slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss.

F. Sütő

Pod Srebrnim brejgom ...

... so najbolje naprej twiti prišli. Zaprav eden od nji, steroga je slovenski premier Trumpi v Merko prejk poslo. Ali prejk komputera ali čednoga telefona njemi je piso, ka njemi gratulejra, ka znauva de tadale Merko prejk emo. Pa tau že na drugi den po volitvaj, gda se eške spoj nika nej vedlo, steri od dvej možakarov gvine. Zvün toga pa je eške kcuj djau, ka Biden nede dober za Merko, ka un de najbolje slab od vsej, steri so v Bejli ram nut prišli. Na, znauva je Janša twit afero zaküjo. Depa zdaj nej domanjo, gda je novinarkam prostitute talo. S tejm pisanjom je internacionalna afera võvdarila. V EU-ni so se zgaslili, neštèrni v Merki tõ. Indašnji agent CIA-e, steri de Bidenova prava rauka za varvanje, njemi je nazaj twit poslo, napiso njemi je: »Shut up!« ali po naše: »Tüüma boj!« ali pa malo ovak: »Zapri!« Tak se zdaj tau vse vküper vleče že več kak eden cejli teden, politični analitiki pišejo od toga, ka tau za Slovenijo zmanajuje. Tõ zatoga volo, ka premier eške Bidni nej gratulejro. Tak so volitve z drugoga kraja maurdja v Slovenijo prišle. Na ipe se od toga skur telko guči kak od korone.

Ranč zavolo nje, zavolo korone, so srejdnje šaule doj zaprejte, viske nika ovak delajo, najbolje mlajši šaularge pa tak, kak je na sptolejt se godilo, na daleč se včijo. Brezi tehnologije tau nika nej bi šlau. Kak pri twitaj so zdaj računalniki pa čedni telefoni tisti, ka so zmejs med školnikami pa mlajšami. Depa brez starišov nikak néde. Uni vekše nevole majo. Zazavajo školnike, kak zdaj tau, kak tisto, zakoj tau nej tak, zakoga volo je naš nej tau razmo, zakoga volo naša ne vej tistoga pa tak naprej pa tak tadale. Če so v »zdravi« časaj školniki pa školnikojce od sedme pa do druge võre v šauli bili, zdaj doma za tejni mašinami več kak dvanjaset võr delajo. Zmejs gesti pozabijo, za svoje partnere časa nemajo, nistèrni stariške pa se čemerijo, ka nika ne delajo. Eni eške kesno vnoči zazavajo, ka neka so pitati pozabili.

Neje pa pozabo kaulak Zemle prvi slovenski satelit krauziti. Vskiši võro pa pau kaulak naše krugle pride, tak je je že več kak gezerokrat naredo. Un tam 550 km visko svoje delo dela, mlada športnica Alenka Artnik pa nejde tak visko. Una globko nut v maurdje se spiščava. Tak je nej dugo nazaj v Sarm el Sheiki v Rdejčom maurdji nauvi svetovni rekord postavljala. Na sapo se je 114 metrov globko pistila. Ena ženska je eške tau nej naredla, s tejm je za eden cejli mejter stari rekord võpopravila. Alenka pravi, ka go nauvi rekordi v drugi disciplinaj eške čakajo. Tõ Primož Roglič je nika takšnoga povedo po tejm, gda je drugo paut za redom La Vuelto, dirko po Španiji, daubo. Kak smo že pisali, je že tak võgledalo, ka se tau ma zgoditi. Za njega pravijo, ka je stari-mladi biciklist. Tresti eno leto je star, pedale pa je par lejt nazaj začno poganjati. Najprva je na smučaj skako, se malo vküper potro pa kuman po tejm si na potač gor vseu. Eške dobro, ka je tau naredo, znauva so ga za najbaukšoga na svejti võzglasili. Tam na vreji sta se z ranč tak Slovencom Tadejom Pogačarom võminila. Duga sezona se zgotovila, druga se marca mesjeca začne. Leko, ka v bole normalni časaj, gda de publika znauva leko od blüzi svoje ase gledala. Tak, kak na stadionaj, na steri se tadale labda brše, lidi pa nin nega. Nika vcejlak nauvoga pa so si zatoga volo pri Muri iz Murske Sobote võzbrodili. Gda doma bršejo, se leko čüje, ka njivi Black Gringos na velko za nji navijajo. Znauva smo pri tehnologiji. Gor CD dejejo, tam se vsefele popejvanje pa vse takše čüje, kak uni šegau za svoje junake navijati majo. Ja, virtualno, bi se tomi prajlo. Tak je tõ velki filmski festival Liffe v Ljubljani samo virtualno leko videti filme prejk interneta. Tau se najbolje tistim ne vidi, steri so radi na vse takše pa ovakše festivale ojdli, tam kaj spili, nika malo v lampe djali, šenki, ka se razmejno.

Ka na vse tau Srebrni brejg povej? Zagnauk nika nej, ka ga že dugo, preveč dugo niške nika nej pito.

Miki Roš

PREKMURJE

Frišek luft

Ob tom ka naša vlada, tak kak dosta drügh vlad po sveti, v zadnjom cajti dosta cajta nameni rešavanji problemov, povezanih z epidemijo nauvoga koronavirusa, vseeno proba sprejemati tüdi drüge odločitve. Tak je po dopisnom djileši vödala tüdi tri odloke (v skupni vrednosti 63 milijonov evrov), povezane s kakovostjo lufta na območjih trej varaških občin, mariborske, celjske in soboške.

Na območji Murske Sobote naj bi ponücali 9,4 milijona evrov, od toga za segregvanje v zimskon cajti 3,7 milijona evrov, za promet pa 5,7 milijona evrov. Peneze naj bi daubili iz več virov, od Evropske unije, rosaga, neka pa do prispevale tüdi občine, v sterih je bila kakovost lufta v zadnjij lej-taj najbolje lagva, vej pa so mele dostakrat presežene mejne vrednosti koncentracij za trde delce (PM10). Če tak po domanje povejmo, je tau praj, steri je prisoten v lufti. Kak aerosol je v obliki vodne kapljice, v stero se zgrabi trdi ali tekoči delec. Glavni tau toga je ogljik, na njega pa se vežejo ške kovine, organska topila ali ozon. PM10 delci so kvarni za človekovo zdravdje.

V Murski Soboti se že duga lejta guči, ka majo lidge stare peči, pa ka jih dosta küri na drva. Če že morejo küriti z njimi, naj baujo süja, nej pa mokra, ške pravijo strokovnjaki. Ovak pa naj bi se največ penez ponücalo za energetsko sanacijo zidin, širitev daljinskoga segregvanja in vzpostavitev nauvih mikrosistemov daljinskoga segregvanja na lesno biomaso, pa tüdi za širitev varaškoga potniškoga prometa in za obnovo voznoga parka potniškega prometa, pa tüdi komunalnih vozil, se pravi tistih, s sterimi vozijo smetke.

Silva Eöry

Tomaž Kuhar - zborovodja varaškoga komornoga zbora

Steu je biti zobar

Tomaža Kuhara iz Murske Sobote v Porabji najbolje poznate po tom, ka od vsega začetka vodi varaški komorni zbor, steri od leta 2005 delüvle pod Zvezo Slovencev na Madžarskem. Nej pa je tau njegvo prvo sodelovanje s Porabskimi Slovenci, vej pa je že v osemdeseti lejtaj preminaučoga stoletja pomago seniškomi zbori Avgust Pavel in mladinskima zboroma iz Monoštra in Gorenjoga Senika, gda so se pripravljali na svoj nastop v ljubljanskom Cankarjevom domi: »Ovači pa sam že kak pevec duga lejta sam popejvo pri soboškom mešanom pevskom zbori Štefan Kovač, sledkar sam biu devetnajst lejti tüdi njegov zborovodja, nastopo na Gorenjom Seniki. Spaumnim se, ka je bila kulturna dvorana puna in kak so lidge z veseldjom poslušali naš koncert.«

Tomaž Kuhar je gorraso na Goričkom, v Pertoči, gé sta tak oča kak mati delala kak škonika: »Mati, stera je bila Vogrinka,

Tomaž, prvi z leve strani, z mamo, očom in tremi brati

doma iz Körmenda, je bila na začetki drüge svetovne bojne z dekretom poslana za leranco v Tešanovce, gé sta se z očom tüdi spoznala, po tistom pa sta šla oba včit na Pertočo. Oča je meu v tistom cajti velke probleme z zdravdjom in se je več lejti vračo, vej pa je meu tuberkulozo. Leta 1956 smo se preselili v Brezovce, gé smo prva živeli v šauli, sledkar pa v enom rami, steri je biu namenjeni škonikom.« Pauleg brata Petra, stero ga so člani komornoga zbora že spoznali, vej pa so na njegovo povabilo gostovali na Češkom,

gé nekdešnji novinar slovenske televizije gnesden žive, ma Tomaž ške dva brata, Andreja in Pavla: »Že trnok rano, 1959. leta, gda sam odo v sedmi razred osnovne šaule, nam je

Tomaž Kuhar

mati mrla. Po tistom se je oča ške gnauk oženo in tak mamo ške tri pousestre.«

Z muziko se je srečo že v mladih lejtaj: »Dosta smo se družili z drügo deco v Brezovcaj. Krave smo jim pomagali pasti, pa tüdi spejvali smo, najbolje te, gda smo se družili ob potoki. Ovak pa je tüdi oča biu fejst muzikalen človek, spoj v tisti lejtaj, gda se je vračo in je meu malo več cajta, je rad špilo na klavir, gosli in kitaro. Tüdi deca smo špilali na inštrumente. Zanimivo je tüdi tau, ka je moj dejdek meu v Ižakovcaj krčmo, v stero je odila tüdi böltinska grofica. On je njoj pa tüdi drügim gostom igro na tamburico. Tau tamburico sam sledkar daubo ges, ške te, gda smo živeli na Goričkom.«

Po zgotovljeni osnovni šauli oziroma nižiji gimnaziji v Püconcaj je prva steu, ka bi se vözašaulivo za zobara, samo zavolo toga, ka je nej bilau penez, se je odlaučo, ka de na soboško učiteljšče: »Prva sam nej štipendije daubo, ka bi leko šau ške naprej študerat, te pa se je dun najšla nekša prilika, ka sam leko šau na mariborsko pedagoško fakulteto, študerat za predmetnoga škonika za glasbeni pouk. En očov pajdaš je pomago, ka sam daubo štipendijo in tüdi mesto v študents-

kom daumi.« V tistom cajti je tüdi špilo v enoj bandi, stera je špilala po veselicaj, gostüvanjaj in podobnih prilikaj, tak ka si je s penezi, stere si je tak prislüžo, leko kakšno knjigo ali gvant

küpo. Pauleg toga je vleti v Püconcaj na pošti delo. S piciklom se je okauli vozo in pošto talo po več vesnicaj.

Svoje prvo delovno mesto je leta 1968 daubo na rogašovski šauli, po enom leti pa je šau bliže k Soboti, gé je te že njegva držina živela, in tau v Bakovce, od tam pa na prvo soboško osemletko, na

Družina Tomaža Kuhara

steri je 16 lejti včiu glasbo: »Leta 1985, gda sam se malo navolo takšoga dela, so me nagučali, ka sam šau delat v varaški kulturni center kak programski vodja. Tistoga cajta sam začno tüdi popejvati v mešanom pevskom zbori Štefan Kovač. Ka se slüžbe tiče, sam se po peti lejtaj odlaučo, ka mo vseeno rajši včiu glasbo, in tak sam daubo priliko, ka dem včit mlajše na drügo soboško osnovno šaulo, gé sam osto vse do tistoga mau, ka sam šau v penzijo.«

Pauleg toga ka je dugo biu zborovodja soboškoga mešanoga pevskoga zbora Štefan Kovač, je vodo več zborov, nej samo mlašečih na šaulaj, gé je včiu, liki tüdi tišinski oktet, pa tüdi drüge zборе, tak moškoga v Ljutomeri, pa tüdi Mešani pevski zbor Radenska iz Radenec, steri je leta 2013, po 34 lejtaj, enjo s svojim delom. Iz toga zbora zdaj eno par pevcev vküper z njim odi tüdi v Porabje. Na žalost zdaj zavolo nauvoga koronavirusa ne morejo probe meti.

Sogovornik je svojo ženo Martino spozno v tistom cajti, gda je včiu na bakovski šauli, stera ma podružnično šaulo v Dokležovji, in v toj vesnici je te prejkvzeu mešani pevski zbor, v sterom je popejvala tüdi domačinka, stera njemi je spadnola v okau: »Nej je samo ona v zbori popejvala, liki ške dveje njeni sestri pa oča tüdi. Oženila sva se leta 1973 in mava dva sina, starejšoga Aleša, steri je agrarni ekonomist in žive z držino v Ljubljani, pa štiri lejta mlajšoga, Urbana, steri žive tak kak müva z ženo v Murski Soboti. Aleš ma čerko Karolino, stera

je stara devet lejti, in jo tüdi muzika zanima. Ona špila na violončelo.«

Tomaž Kuhar se ne spravla rad samo z muziko, liki rad rešavle križanke, pa tüdi rad dela na zemlej. V ženinom rojstnom kraji, se pravi v Dokležovji, majo že duga lejta gračenek, na sterom z držino marsikaj pripauvajo.

(Kej na 1. strani: Tomaž je že kak mladi znau špilati na več inštrumentov.)

Silva Eöry
Kejpi: osební arhiv
Tomaža Kuhara

KDOR IMA CVETLICE RAD/STO MA RAUŽE RAD...

OZELENIMO NOTRANJE PROSTORE

Kratki dnevi nas vabijo, da preživljamo večji del časa v notranjih prostorih. Kar nekaj mesecev. Lončnice oziroma zelenje je že vrsto let del

moč. Čiste linije in pravilna svetloba in dovolj prostora za rastlino so smernice, ki se jim nikakor ne izognemo. Izberimo mirne barve okrasnih

dopolnilo in ne kot ovira, zato za postavitev na mizo izberemo take, ki so nizke.

mu zalivanja »velikokrat po malem« se moramo izogibati. Rastline imajo raje veliko

Najboljše je izbrati manj zahtevne lončnice, ki ne potrebujejo veliko zalivanja in nege. Tako nam daljša odsotnost ne povzroča skrbi. To so prav gotovo ozkolistni fikus in zamija.

Okno s cvetočimi hibiskusi ali kot jim pravimo tudi kitajski oslez, je prava paša za oči. Uspevajo na svetlem prostoru, kjer so okna obrnjena proti severu. Pozimi naj bo zemlja v lončkih bolj suha, lahko pa jih rosimo.

vsakega doma. Življenje brez rastlin v notranosti prostorov si komajda lahko predstavljamo, saj pozitivno vplivajo na naše počutje, dvignejo raven razpoloženja, zato so za naš obstoj in normalno preživljanje nujno potrebne. Njihova

loncev. Če v prostoru prevladuje belina, si privoščimo barvitost, ki naj bo usklajena z drobnimi detajli, kot so namizni prt, sveče, razne dekorativne blazine, ali dodatki na policah. Manjše rastline v lončkih podobnega dizajna

Ko imajo rastline pozimi manj svetlobe, potrebujejo manj zalivanja, največkrat potrebujejo tudi manj hra-

vode naenkrat, nato pa suho obdobje, da zrak lahko kroži po prsti. Tako rastline lahko dihajo in srkajo vodo.

V kopalnici z veliko vlage zelo dobro uspevajo razne praproti, spatifil, bambus, pisanolistni fikus, zelenolistna zelenčica in tudi orhideje.

barvitost na nas deluje pomirjujoče, čistijo zrak v prostoru in so veliko več kot dekoracija. Kako urediti bivalni prostor? Pravili več je manj in barvni krog nam bosta vedno v po-

nekoristne kote. V novejših časih pa je nepogrešljiva zamija, ki je pravšnja za temnejše prostore. Zelena barva rastlin obogati umirjene barve v prostoru. Lončnice naj služijo kot

Zamija je najbolj zanimiva lončnica v zadnjih desetih letih. Izvira iz vzhodne Afrike in spada v družino kačnikovk kot monstera, filodendroni in spatifil. Prija ji senca, polsenca. Nima rada direktnega sonca. Bleščeči listi so velik okras v stanovanju kot za floriste v šopkih. Razmnožujemo jo lahko sami z listnimi potaknjenci od aprila do junija.

ne. Nikoli ne gnojimo po suhi koreninski grudi, gnojimo le, ko rastlina raste, ne v času mirovanja. Rastline, ki nimajo obdobja mirovanja, gnojimo tudi pozimi. Večina sobnih rastlin propade prej zaradi prepogostega zalivanja kot zaradi tega, ker bi jih premalo zalivali. Siste-

ALI STE VEDELI ...

Če boste imeli na vrtu veliko cvetic kapucink in žametnic, da strun ne bo? Poskusite in se prepričajte.

*Besedilo: Olga Varga
Fotografije: svetovni splet*

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Zlati šakali so krivi?

Kak v Železni županiji tak pri nas v Porabji je lisica tista največša žival, od stere moramo braniti kokauši, zavce pa vse druge manjše stvari. Tak smo mislili dotejga mau. Zdaj nejdavnik so v škanzeno v Sombotelu taminaule male ovce. Tisti, steri tam delajo, pravijo pa krivoga držijo zlatoga šakala. Stalno niške nej vido, depa ka drugo bi moglo biti. Lovci so malo skeptični, zato ka zlati šakal je fejt inteligen ten, zavolo tauga bola vöokrauzi taša mesta, gde se lüstvo zdržava. Prvin, kak vsepovedik pri nas so tó bili zlati šakali, steri so že vekše živali, koze, ovce, teličke, srne, divje svinje tó morili, raztrgali.

Zlati šakali so na Vogrskom do 19. stoletja po goščaj pa müzgjaj živali. Do leta 1940 je že samo tū pa tam par zlati šakalov ostalo. Kasneje, zvün Bulgarije, so že vsepovedik preminauli. K nam je od leta 1980 z Balkana pa s Kaukaza prišlo par živali, sprvoga eden, eden, kasneje že več parov.

Na Vogrskom je sprvoga zlati šakal zaščiteni (védet) biu, zato ka so lovci radi bili tauma, ka so tej živali nazajprišle k nam, sledkar so se pa že plodile tó. Dapa nej trbelo dosta časa, pa so zbrisali zaščitenost, zato ka vsigdar nji je več bilau pa vsigdar več kvara so delali kak lovcom v divjačini tak pavrom doma pri živini.

Fejst se plodijo, tau je pa zato, ka so inteligentni, še bola kak lisica, gdekoli si znajo gesti spravti. Sprvoga so je od 1. julija do konca februara strejlali, zdaj nji je že dovoljeno strejlati cejlo leto. Zato ka leta 1995 so še samo 38 zlati šakalov leko vöstrlili, leta 2011 že gezero falatov.

V Železni županiji so prvoga šakala leta 2007 vöstrlili. Če tak zmišlavamo, leko bi ovce v škanzeno zlati šakal mauro, depa lovci pravijo, ka bola pametni so od tauga, ka bi tak paulak k lidam, nutra v varaš šli. Oni bola tau pravijo, ka so psauvge mogli biti.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Šesti protikoronski paket

Osutek šestega protikoronskega svežnja ukrepov, ki naj bi bil vreden približno milijardo evrov, podaljšuje nekatere že sprejete ukrepe, kot je subvencioniranje čakanja na delo in skrajšanega delovnega časa ter moratorij za kredite. Pri subvencioniranju čakanja na delo se po pojasnilih vlade zvišuje višina povračila nadomestila. Nadomestilo plače in prispevkov za vsa socialna zavarovanja sicer še naprej znaša 80 odstotkov plače, vendar pa ne bo več omejeno na minimalno plačo (940,58 evra bruto), temveč na povprečno plačo (okoli 1800 evrov bruto). Višje nadomestilo bo mogoče uveljavljati za plače, izplačane za november in december 2020 ter januar 2021. Trajanje ukrepa čakanja na delo je podaljšano do konca januarja, ukrep subvencioniranja skrajšanega delovnega časa pa do 30. junija 2021.

Na predlog delodajalskih organizacij se zvišuje tudi znesek posojila, ki je predmet državnega poročstva, in sicer z deset na 25 odstotkov prihodkov od prodaje oziroma na dvakratnik stroškov dela v letu 2019. Odlog plačila kreditnih in drugih obveznosti se podaljšuje do 30. junija 2021. Med novimi rešitvami sta v ospredju subvencioniranje fiksnih stroškov za podjetja, ki zaradi posledic epidemije ne morejo opravljati dejavnosti ali jo opravljajo v bistveno zmanjšanem obsegu, in odpis najemnin. Država namerava fiksne stroške sofinancirati podjetjem, ki so jim letni prihodki upadli za vsaj 40 odstotkov, in sicer srednje velikim in velikim podjetjem v višini 70 odstotkov fiksnih stroškov, mikro in malim podjetjem pa v višini 90 odstotkov. Ukrep bo veljal od 1. oktobra do 31. decembra 2020, s sklepom vlade se bo lahko podaljšal za največ šest mesecev. Novi protikoronski sveženj vključuje tudi popolno oprostitvev najemnin za podjetja, ki jim je bilo onemogočeno ali bistveno oteženo opravljanje dejavnosti, in delujejo v prostorih, katerih lastnik je država ali lokalna skupnost.

V Lendavi so uredili Hrvaški kulturni center Zrinski

Hrvaško kulturno društvo Pomurje (HKDP), ki je bilo ustanovljeno pred petnajstimi leti, je obletnico letos želelo proslaviti z več dogodki in tudi z osrednjo prireditvijo, ki bi morala biti 5. novembra, vendar je zaradi pandemije niso mogli izpeljati. Odpadlo je tudi veliko načrtovanih nastopov njihove folklorne

Tamburaška skupina HKDP z vokalno solistko Jasno Vuradin Popović

skupine in tamburašev po Sloveniji in v tujini, je povedal predsednik HKDP Đanino Kutnjak in dodal, da bodo izdali publikacijo, v kateri bodo predstavili svoje pestro delovanje in aktivnosti, poleg tega pa bodo pripravili še virtualno razstavo.

Predsednik HKDP Đanino Kutnjak v Hrvaškem kulturnem centru Zrinski, ki so ga uredili letos

V društvu delujejo folklorna in tamburaška skupina, krožek ročnih del in še tri sekcije, turistično-kulinarična, mladinska in novinarska. Potem ko so letos uspeli kupiti sosednje prostore, so pridobili več prostora na Glavni ulici v Lendavi, ob pomoči hrvaške države pa so jih tudi obnovili. Občina Lendava je obnovila meščansko dvorišče, na katerem bodo v novonastalem Hrvaškem kulturnem centru Zrinski tako lahko organizirali kulturne in turistične prireditve.

Folklorna skupina in tamburaši plešejo in igrajo tako medžimurske, podravske in zagorske, kakor tudi prekmurske ljudske plesne. Doslej so plesali le v medžimurskih folklornih kostumih, prekmurske, ki so si jih doslej izposojali, pa so si dali letos sešiti. V folklorni skupni plešejo tako Hrvati kakor tudi Slovenci, pravijo, da je dobrodošel vsak, ki ima rad hrvaško kulturo.

Tekst in fotografiji: Jože Gabor

Erični slovenski športniki (3.)

MATEJA SVET

Bilau je 7. februarja leta 1989. Na Gorenjom Seniki je bila proslava ob slovenskom kulturnom svetki, na steroj sam vküper s fotoreporterko Vestnika Natašo Juhnov bila tüdi sama. Po zgotovlenom novinarskom deli sva se na pauti domau (znamo, ka smo te ške mogli titi prejk Bajánsenya) stavili v krčmi v Slovenski vesi. Medtem ka so moški pili, eni so se tüdi kartali, sam v pamet vzela, ka je na televiziji, stero je skor niške nej gledu, skijanje. Sama sam se spaumnila, ka je v merkanarskom kraji Vail, gé je bilau tistoga leta svetovno skijarsko prvenstvo, glij na té den ženska tekma v slalomi. In tak sva müvi z Natašo ške malo ostali, sploj zatau, ka se je Slovenka Mateja Svet borila za medalje. In rejsan, zgaudio se je tau, ka je na konci ona gvinila. Vsi v krčmi so me špajnsko gledali, gda sam skočila v luft, ške bole pa je mogla trpeti Nataša, vej pa sam cejlo paut do dauma od veseldja popejvala. Mateja Svet je bila športnica, za stero sam furt drukolnivala. Ona je bila tista, stera je Jugoslavijo postavila na svetovni skijaški zemljevid. Tau so bili cajti, gda je bilau skijanje tisti šport, steri je v Sloveniji največ valau, vej pa so bili Slovenci najbavški skijari v nekdešnjom velkom rosagi. Vse do tistoga cajta, ka se je že v samostojni Sloveniji pojavila Tine Maze, je Svetova valala kak najbavška slovenka skijarka v zgodovini. Bila je prva ženska zmagovalka tekme svetovnega pokala iz Slovenije (v sezoni 1985/86 je gvinila v veleslalomi v slovaških Viskih Tatraj), prva svetovna prvakinja, prva dobitnica maloga kristalnega globusa (v sezoni 1987/88 ga je osvojila v veleslalomski razvrstitvi) in prva lastnica olimpijske kolajne. Srebrno medaljo je dobila leta 1988 v kanadskom varaši Calgary, in tau v slalomi. V svetovnom pokali je gvinila sedemkrat, na svetovni prvenstvaj pa je pauleg zlate medalje iz Vaila osvojila ške štiri medalje.

Mateja Svet je končala športno kariero ške trno mlada, nej je bila stara ranč 22 lejt nej; kejp je biu napravljeni v švicarski Crans Montani, gé je na svetovnom prvenstvi osvojila tri medalje

Dostakrat smo se ljubitelji športa spitavali, kelko medalj bi Mateja ške leko osvojila, če ne bi leta 1990, gda je ške nej mela 22 lejt, svoje tekmovalne skije postavila v kaut. Pravla je, ka ma vsega zadosta. Gučalo se je o tom, ka je nej najšla skupnoga gezika s Smučarsko zvezo Slovenije, sama pa je nikdar o tom nej škela kaj več povedati in je v javnosti nej prala zamazanoga gvanta. Po konci kariere se je tüdi nej dosta pojavljala v javnosti. Zna se, ka je rodila čerko Taro, stera je zdaj že vözraščena mlada ženska, sama pa je svoj poklicni izziv najšla v psihologiji. Mateja Svet, stera je, kak je inda svejta v novinaj tüdi pisalo, »osvajala svet (meghódította a világot)«, gnesden dela kak delovna terapevtka na ljubljanski psihiatrični kliniki.

Silva Eöry
Kejp: internet

Seja komisije za narodnosti

Na zasedanju komisije za narodnosti madžarskega Parlamenta 11. novembra so člani komisije prislunili poročilu namestnice ombudsmama, odgovorne za zaščito pravic narodnosti na Madžarskem, Erzsébet Sándor Szalay, o njenih izdanih stališčih in priporočilih v letu 2020:

- o ohranitvi narodnostnih kulturnih vrednot na starem švabskem pokopališču v kraju Zsámbék,
- o pravnih vprašanjih, povezanih z narodnostmi, ki se nanašajo na priprave in izvedbo popisa prebivalstva leta 2021,
- in o vladanju z dekreti zaradi pandemije ter njegovem vplivu na narodnostne skupnosti.

F. Sütő

V KARANTENI - LITERARNI IN LIKOVNI NATEČAJ

Lendavska območna izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti je občinam, društvom, zavodom in organizacijam podarila zbornike in slikarska dela natečaja z naslovom V karanteni. »Ker je od marca zaradi ukrepov za upočasnitev in zaustavitve širjenja novega koronavirusa nastalo kulturno mrtvilo, smo se odločili, da bomo spodbujali ljubiteljske kul-

turne ustvarjalce, da bodo doma ustvarjalni na različnih področjih kulture. Želeli smo z njimi ohraniti čim več stikov na daljavo, tako s tistimi v občinah z naše upravne enote, kakor tudi s kulturnimi društvi in ustvarjalci iz drugih območij Slovenije in iz tujine,« je povedala predsednica Zveze kulturnih društev Lendava Danijela Hozjan, ki je sodelovala pri izvedbi natečaja in izdaji zbornika.

Svoje pesmi, prozna dela in odrska besedila je poslalo 32 ustvarjalcev iz Slovenije in Hrvaške, ki so v zborniku Skupaj zmoremo objavljena v slovenskem, hrvaškem in madžarskem jeziku.

ČIRA ČARA

V času jesenskih počitnic sem izvajala strokovno pomoč samo v vrtcu Sakalovci, ki ga je obiskovalo 10 otrok. To je bil teden ponavljanja vsega, kar smo se do sedaj naučili. Ker pa se je približeval praznik noči čarovnic, smo spoznali novo deklamacijo, čarali in se veliko zabavali.

Čarovnica Lili je otroke začarala v drevo

Veselje ob čaranju

*Buča rumena,
buča zelena,
buča rjava,
vsaka ta prava.*

*Mala čarovnica
metlo zajaha,
buče pobere,
veselo pomaha.
Ha-ha-ha-ha.*

*Vzgojiteljica asistentka
Romana Trafela*

Na likovnem natečaju je sodelovalo 25 likovnikov iz Slovenije, Madžarske in Hrvaške, ki so poslali 34 slik. Uvodnik v zbornik so napisali: vodja lendavske območne izpostave JSKD Janja Magdič, pisateljica, scenaristka in režiserka Olga Paušič in ljubiteljski slikar Ludvik Žižek. Likovna dela, ki so jih podarili, so si pred tem ljubitelji slikarstva lahko ogledali tudi na razstavi v avli lendavske gledališke in koncertne dvorane. V zbornik so zapisali: »Kjer je volja - tam je pot. Dokazali smo, da skupaj zmoremo.«

Jože Gabor

... DO MADŽARSKE

Novi protikoronski paket

Vlada je prejšnji teden sprejela novi protikoronski paket, v katerem je najbolj pomembno, da je Parlament izglasoval izredno stanje (vladanje z dekreti) za 90 dni. Vlada je uvedla policijsko uro, ki velja od 20. ure zvečer do 5. ure zjutraj. Vse trgovine zapirajo ob 19. uri. Zapri so restavracije, gostilne in bifeje. Kuhinje restavracij lahko delujejo, če hrano dostavljajo na dom. V mestih z več kot 10.000 ljudmi je obvezno nošenje mask tudi na javnih prostorih zunaj. Kje in kako, to je vlada prepustila občinam, kar je povzročilo precej nezadovoljstva, največ v Budimpešti, saj tam gotovo ne bo enotnih predpisov, ker ima vsako okrožje lastno občino. Upoštevanje predpisov kontrolira ob policiji tudi vojska, ki sicer nima pravice kaznovati ljudi, le opozarjati.

Prepovedane so vse prireditve tudi na prostem. Ob družinskih prireditvah se lahko zbere največ 10 ljudi, ob pogrebih največ 50 ljudi. Poroke so dovoljene (maksimalno 10 ljudi), toda brez svatbe. Katoliška škofovska konferenca se je odločila, da zaenkrat ne prepove obredov, evangeličani so jih prepovedali.

Vlada je pouk na daljavo odredila za srednješolce in visokošolce, v osnovnih šolah poteka pouk zaenkrat normalno. Delujejo tudi vrtci. Premier Viktor Orbán je v nekem intervjuju izjavil, da se bo približno čez dva tedna videlo, ali bomo lahko praznovali božič bolj številčno.

Vlada bi spremenila zakon o volitvah

Isto noč, kot je Parlament izglasoval izredno stanje, je podpredsednik vlade Zsolt Semlyén vložil predlog za spremembo volilnega zakona. Sprememba bi onemogočila priložnostnim strankam, ki se ustanovijo le zaradi volitev in podpore le-tem, da postavijo državno listo. Za to namreč potrebujejo najmanj 50 samostojnih poslanskih kandidatov v najmanj devetih županijah in v Budimpešti. Po do sedaj veljavnem zakonu so stranke morale določiti le 27 samostojnih poslanskih kandidatov.

Svoj grob je kopo

Kaucina Marika, po možej Čer, v Ritkarovci žive z možaum pa z trejmi mlajši v tistom rami, gde se je njeni oča narau-do, tam, gde je gnauk svejta velka gazdeja bila. Tam, gde bi po pravici bogastvo moglo

Kaucina Marika (po možej Čer) živi v Ritkarovcaj

biti, depa naslednja je itak srmastvo gratalo. Zaman so oča sami bili, pa gda so se oženili so bogato deklo vzeli za ženo, steroj stariške so iz Merike prišli domau. Vse zaman, žitek je taši, so prajli „mami“

Zdavanjski kejp matere, poslikani pred Rōfcinov krčmau

Mariki, sto kakšni križ dobi, gda se naraudi, tašoga mora nositi v cejlom življenji. Eden menšoga, drugi vekšoga pa žmetnejšoga.

- Marika, eden fejest stari kejp je prvi, steroga si dola na sto djala, gde se nekak ženi, tau je nekak od tvoje rodbine?

»Tau sta mo baba pa dejdek pa njene svadbice, gda sta se v Meriki ženila. Zato, ka njiva

sta mlada vōodišla, tam sta se oženila pa baba mejla enga sina, steri je mrau. Potejm sta domau mogla priditi zato, ka so dejdeka za sodaka zvali. Depa te je že moja baba znau-va kusta bila, kak so domau prišli, tak je rodila. Če bi moja mati prvin na svejt prišla, te bi se ali v Meriki ali na šifti naraudila. Tau je bilau leta 1913.«

- Tvoj dejdek je iz Verice bejo doma, nej?

»On je iz Verice od Rōfcini bejo, baba je pa iz Števanovec Štotjina bejla. Gda sta domau prišla, te sta tōj na Verici krčmau pa bauto odprla. Ta krčma je trno irašnja bejla pa dobro ūšla, samo leta 1945 je vse vrag vzejo, vse so njim krajvzeli. Baba je ovak tō žmeten

žitek mejla, še zvün tauga tō, zato ka dosta mlajšov pokopala, vsevküp šest. Samo dva sta ostala, moja mama pa najmlajši moj vōjac, Rōfcin Jenak. Mama so 13. letnik bilej, vōjac pa 34., več kak dvajsti

lejt razlika je bejla med njima.«

- Je eden taši kejp, gde so dvej ženske pa edna dekla vküper dolavzete, sto so té?

»Prababa, baba pa moja mami. Tau se na tjejp vidi, ka so lopau naravnjeni, zato ka so oni baukše živeli kak tistoga reda največ pavrov.«

- Prababa so sigurna ženska bili, zato ka na kejp tak

vgledajo?

»Sploj nej, moja mami je nje fejest rada mejla, sir pri nji bejla, zato ka vrla ženska so bili. Če dobro vejm, tak so njim gončali ka Maža.«

- Ka je te kejp, gde so tvoja baba pa dvej svadbice dolavzete?

»Tau so nej svadbice, tau so dvej dekla, gda sta pri fermi bile, moja baba je pa ferman-ska botra bila njima. Depa tau je nej tōj pri nas bilau, litji še vanej v Meriki.«

- Sto je na taum družinskom kejpji?

»Tau je v Varaši dolavzeto, baba pa dejdek, mama, njena brata Vendi pa Karac pa sestra pa Ana. Potejm so se še narau-dili Antac, Margit pa vōjac Jenek.«

- Sto so tej na kejpji, steri pred Rōfcinov krčmov stojijo?

»Tau je te bilau, gda se je naša mami ženila, na tjejpji so dejdek, baba, Žōjlin Karac, mama, ati, Ercatjin Kreti, Ercatjin Djuši, Vejčn Nanak, te mamina sestra, Lošina Eta pa Nanin Djušak.«

- Velko gostüvanje je bilau?

»Bilau je zato lüstvo, depa mati se je nej stejla ženiti z očo. Ona je v Pešti bejla, tam je delala pa te itak nazaj domau prišla, zato ka dejdek pa baba sta njau fejest silila. Ona je zavolo tauga odišla v Pešt, ka nej stejla Kaucinoga Djürkona. Njejp so ga že te vōodeb-rali, gda se je naraudila, že te so tau prajli ali Kaucin Djürko ali Borovnjakin Djanoš bau-data njeni mauš.«

- Zaka?

»Gazdeja, en sam sin je bejo Kaucin Djürko, oni so dosta zemle meli pa bogati bilej. Samo gda so kulake preganjali, te so nje vcejlak nanikoj djali, vse so njim vzeli pa najbolje srmacke so gratali. Prvin je nej tak bilau, ka dekla bi prau-to starišom kaj leko prajla, zaman je v Pešti mejla enga padaša, vse tam mogla njati pa domau prišla se ženit.«

- Gde je delala v Budimpešti?

»V pivovarni Hagi je delala, dobro mesto mejla, depa vse je zaman bilau, stariške so go domau zapovedli.«

poslikana, gde je tau bilau?

»Tau je Patrajnin križ, tau-ga so zato postavili, ka so se gnauk kravdje kaula gora-

Zdavanjski kejp babe pa dejdeka iz Merike na začetki 20. stoletja

- Gde je ta kapejla, gde se je Rōfcina družina dala dola-poslikati?

»Tau je doma, kak je Rōfcina kapejla, tau so oni dali zozidati. Zato, ka baba so oblōjbili, če hči ozdravi, te oni kapejlo

obranaula pa se je nikoma nikanej zgaudio. Gda se je posvečo križ, potistim se je te lüstvo tam dalo slikati. Moji stariške tō, vejn zato, ka so oni sploj dosta trpali, sploj pa oča. Gnauk je tak bilau, ka že

Kejp je bijo napravljeni v Varaši, gda so pelali števanovski zvaun. Med deklami je Marikina mama tō.

postavijo, proto taumi, ka hči je nej ozdravila, kapejla se je zozidala. Tau je te bilau posli-kano, gda so kapejlo svečali leta 1947.«

- Najšo sem eden taši kejp, gde je vnaugo dekel poslika-ni, ka je tau bilau?

»Tau je te bilau, gda so v Števanovce zvaun pripelali v cerkev, te so ga dekla sprvajale iz Varaše cejlak do Števanovec. Moja mati, njena sestra pa Maričak, vse dekla z vesi pa s krajine so tam bile.«

- Je še eden taši kejp, gda je Rōfcina družina pri križi

svoj grob si je kopo. Zato ka je tak bilau, ka ga tastrlijo. Tau je njega fejest nanikoj djalo, vejn ranč zavolo tauga je te začno piti. Dostakrat so ga v Varaš pelali pa sto vej, ka vse so tam delali z njim, zato ka on od tauga nikdar edno rejč nej pravo. Depa gda je policaja ali policajski avto zagledno, te začno trpetati kak šiba na vodej.«

(Kejp na prvi strani: Tri generacije Rōfcine družine: prababica, babica pa mati od Marike.)

Karči Holec

Od Gorenjoga Senika do Garbolca - 12.

ZVEJZDNATO NÉBO, PLAFON S KAZETAMI

Če se s Kaposvára napautimo prauti djugi, pridemo v tzv. *Zselic*. Prava narurna vrejdnost té krajine so veuke gaušče pa šurki bregauvge, šteri so že skoro petdeset lejt znautra v krajinskem parki. V lesej leko srečamo večféle djelenov pa muflonov, štere radi lovijo djagarge, dostakrat tihinci tő. Najvekše djagarske kočé so bile inda svejta središča go-

Ranč tak med bregami leži vesnica *Szenna*, gde so škanzen napravili na srejdne »žive« vési. V središči stogi kalvinistična cerkev, štero je znautra dau obnauviti nekdešnji predsednik Madžarske, dūšni pastér Zoltán Tildy leta 1948. Kauli zidine leko na trej hektaraj spoznamo tipično vesnico z ednov ulicov, v štero so lesene iže od indrik prejk-

ro sam sultan Sulejman - emo je trestikrat več sodakov kak Zrinski, donk sta badva voditela vrnau te pa tam mrla. Od leta 1994 stogi na bojnem pauli zvün toga varaša Park madžarsko-törskoga prijateljstva, gde si leko poglednemo kipa bejdvej sodački prejd-njov.

V Szigetvári najdemo törske spomenike na vsakšom kiklej, frančiškansko cerkev so na priliko napravili na mesti edne osmanske džamije. Na Vogrskom je ostala samo edna originalna törška kuča s pravim pohištvom, gnes go leko gorpoiškemo v nekdešnjom »karavanseraji« v Szigetvári. Čaka pa nas moderna arhitektura ranč tak: kulturni dom (Vigadó) so zozidali po planaj Imrena Makovecza. Pred varaškov ižov stoji eden graubo veuki lev (oroszlán), spomenik Zrinskoga pa njegovi junački tivarišov.

Če stauipimo prejk mostá nad potokom, pridemo na grad, šteri je tipičen za 16. stoletje. Gnešnje formo so ma dali zmagoviti Törki, pred njim stogi kip Sebestyéna Tinódina Lantosa, šteri je dugo v Szigetvári živo, mrau pa je v našom Sárvári.

Söverno od varaša, gde vsakšoga septembra »Zrinskoga dneve« držijo, najdemo mesto méki bregauv globke doline. Človeča rauka je tam napravila mala jezera, šterim se najbolje športni ribiči radüejo. V krajini kauli vesnice *Almamellék* je dosta gaušče, v šteraj zveksoga bükve rastéjo. Leta 1901 je tam domanji baron dau položiti železniške štrejke, po šteraj turiste eške gnesden pela mali gozdni cug.

Vesnica *Ibafa* je nej zaman erična po svojom muzeji fajf, vej je pa s poznanov vogrskov nautov »Az ibafai papnak fapipája van« že venak vsikši dijak na Madžarskom strau svoj gezik. V muzeji zvün zbirke fajf nupokažejo dosta kaj

drügoga tő, na priliko začke za dvan ino škatüle za cigrej-kline ali spice. Indašnje tradicijo leko spoznamo v bližanjoj vesi *Magyarlukafa* ranč tak, gde vsikšo leto na Vendela den bučo držijo. Na proščenje pride dosta raučni majstrov, veselo lüstvo pa leko pleše na muziko ljudski goslarov.

V krajini *Ormánság* najdemo méke bregé ino šurke gaušče s čistinama, njeni djužni

vinistična cerkev, v vesnici *Körös* má dvej galeriji, na njenom plafoni pa se minjavajo kazete v bejloj, bordo ino sivoj farbi. Dale, v vesi *Adorjás* je cerkev erična po tejm, ka v njej vidimo vse tri glavne smeri stare umetnosti: renesanso, rokoko ino romantiko. Kak so živeli inda svejta v tajoj krajini, leko zvejmo v škanze-

Spomenik Nikoli Zrinskomi ino Sulejmani I. nej daleč od Szigetvára - törski sultan samo simbolično tam počiva, v istini nej

spočki gazdij, gnes se z njinoga dvoriška leko čudivamo zvezdam na nébi. Varašanci so cujnavčeni, ka doma v veuki mejstaj več ne vidijo naučni posvejtekov nad sebov, v vesnici *Zselickisfalud* je zatok čaka pravi planetarij z vekšimi pa menjšimi daljnogledi (távcsövek). V Zselici pa leko s prautimi očami tő vidimo več gezero zvezjd.

Najbole zahodna vesnica v krajini *Bárudvarnok* je poznana po tejm, ka má 16 menjši, ejkstra veški talov. V središči vési stogi edna kurija, na dvoriški štere augustuša majstri glažojno »fudijo«. V drügom veškem tali vidimo eden klaušter z lesa po škan-dinavskoj peldi, v tretjom pa gazdijo Lajosa Kassaina. Té gézdec je v modernom cajti na Vogrsko nazajprineso strejlanje s pūščicami po indašnje, na njegovom grünti pa si leko poglednemo edno kazaško »jurto« z 19. stoletja tő. Če splezdimo na bližanjoj brejg, se leko čudivamo gauščam ino jezerom v Zselici.

pripelali. Za ramami stogijo glejvi, kürnjeki pa škednji, zatok leko dostakrat srečamo kokauši ali birke tő.

V sausednoj vesi *Patca* si pri lesenom gradi s srejdnojga vōka leko poglednemo drügi najvejši katapult v Evropi, šteri eške funkcionéra. V kauliškom parki na 12 hektaraj pa turisti leko plezdijo na stenau, se pelajo z gokartom ali po vodej tő. Na »Djelen-skoj farmi« v bližanjoj vesnici *Bőszénfa* pa se že od 1980-i lejt spravljajo z djelenami. Na veukoj »oprejtaj gazdiji« leko bauzamo te krautke stvarine, si poglednemo razstavo orauv ino se kauli pelamo s traktorom ali kočüjom. Djelénov je večféle, za grajkami pa leko vidimo ovaško divjačino tő.

V Zselici najdemo vretino potoka *Almás*, v dolini šteroga že gezero lejt edna glavna poš-tija pela. Na pomen krajine kaže, ka je rovački ban Nikola Zrinski (Zrínyi Miklós) vrnau tam, pri *Szigetvári*, probo staviti törške šerege. Leta 1566 je na tisti grad vda-

Djelenge v krajini Zselic - v vesnici Bőszénfa je leko pobauzamo tő

tau pa sliši že v kralstvo Drape. Glavne poštije ništerni vesnic eške itak tak pelajo, kak je inda svejta ta divdja reka tekla, blüzi vodej gnejzdijo rejtki ftiči. Krajina pa je bole posebna na etnološkem kak liki na geografskom tali.

Kalvinistične cerkve so po vesnicaj zozidali po tolerančnom patenti (türelmi rendelet) avstrijskoga cesara Jožefa II. z leta 1781, od zvüna po minti katoličanjski baročni cerkva. Protestantski purizem pa je pripelo do toga, ka so z Boži iž völičili kipe pa kejpe, znautra so pobejlili stené. Najvekša vrejdnost v tajoj cerkvaj so plafoni s kazetami ino galerije, najvejši majstri v té cajtaj so bili tišlarge.

Cerkev v vesi *Drávaiványi* má na plafoni 167 pofarbarani kazet s sunčnim kraugom na srejdji, šteri je tzv. »kraleska kazeta« z imenami majstrov. Tam najdemo edino namalano figuro v cejlom *Ormánság*: žensko z ribdijm répom, štera sablo drži. Drüga kal-

ni vesnice *Sellye*. Tam vidimo staro kaščo, zvonik ino kovačnico, največ lüstva pa gvüšno tistoga ipa vküppride, gda »Festival lubenic« (Dinnyefesztivál) držijo. Bole bogato lüstvo je živeljlo v vzhodnom tali *Ormánsága*, šteroga so za toga volo »Bőköz« zvali. Svojo kulturno erbo tiste štiri vesnice ranč tak na ednom festivali nupokažejo, ki je brž eričen po cejlom rosagi grato.

Gnes je krajina *Ormánság* srmačka, de se je pa tau že pred staupepetdeset lejtami tő pokazalo. Nej so steli grünt talati, zatok je na konci 19. stoletja vsikša držina samo edno dejte mejla. S toga je gratala veuka tragedija: s prve svetovne bojne je dosta moškov nej nazaj prišlo, za njimi so ostale si-raute ino prazne gazdije, tak je krajina vsikdar bole prazna grtüvala ...

-dm-
foto: mtu.gov.hu in
pixabay.com

KRALESKA KRV, BOŽANSKA MUZIKA

Ime Margit je na kalendarji več kak dvajstokrat gor, vse te svetnice so patronuškinje vnaugi dejkeu pa žensek na Vogrskom ino v Sloveniji. 16. novembra svetimo den **sve-te Marjete Škotske (Skóciai Szent Margit)**, štera je bila škotska kralica z vogrskimi korenjami.

Marjete oča Edvard Eteling je zbežjo na Vogrsko k kralji svetoma Števani ino se oženo z njegov čerdjauv Ágotov. Leta 1045 se jima je naraudila či Marjeta, štera je gorrasla na Števana dvauri. Gda se je leko z očov pa materdjov povrnaula v Eng-land, so v rosag nutvdarili Normani. Marjeta je bejžala z bratom nazaj na Vogrsko, de je pa njija šift prišo v vihér ino jiva ofudno na Škotsko.

Tam je krau Malcolm vzlübo lejpo ino pošeno deklo, pri njeni 24 lejtaj pa go je proso za ženo. Svojoga moža – šteri se je do tistoga mau samo voj-skovau ino djajo – je Marjeta mérnoga ino dobroga napra-vila, tau pa se je poznalo na cejlom rosagi. Svoje mlajše je tó tak gorrarila, ka bi je lidgé kak bodauče krale poštuivali ino cejnili. Ojdla je po državi, iskala krivico ino talala poma-uč, gde je bilau potrejbno.

Pri svoji 36 lejtaj je žmetno zbetežüvala. Na smrtnoj posteli je zvödala, ka sta gi v bojni prauti Englandi spadnila mauž ino najstarejši sin. Za tri dni je sama tó mrla. Škotski narod go je od tistoga mau držo za svetnico, na njenom grobi so se godile čüde. Gda je Škotska zapüstila katoličanjsko vöro, so ostanke Marjete odpelali na Španjolsko, kisnej

pa so go donk nazaj v domovino pripelali.

V francuskoj krajini Burgundiji so kauli leta 910 stvaurili benediktinski klaušter Cluny, gde so začnili vörsko prenauvo »latinske« Evrope. Skoro dvej stoletji so ga pelali opatke, šteri so vsi bili možjé

Sveto Elizabete Vogrsko čestijo po cejlaj Evropi od 13. stoletja – eden za drugim so operali špitale, cerkve, kapejle ino klauštre, posvečene njej

znanja ino dela, premišlanja ino molitve. Cerkveno reformo je začno **sveti Odo Clunjski (Clunyi Szent Odó)**, po tistom je prišla oprvim na Nemško, te pa eške na Taljansko, Španjolsko, Anglijo ino v druge rosage.

Maloga Odon je oča že v mlajšeci lejtaj priporačo svetoma Martini. Kak mladenec je živo na akvitanskom dvauri, gde je najraj djajo. Edne božične noči pa se je cejlak prejkda Mater Božoj ino grato kano-nik cerkve svetoga Martina v Toursi. Trüdo se je za popolno življenje, zatok je odišo za škónika med barate.

Leta 927 so ga imenüvali za opata v klauštri Cluny, gde je začno s prenauvov svojoga reda po originalni regulaj svetoga Benedikta. Pred očami je emo visiki ideal čistoga meništva, šteri je prej paut k pravoj popolnosti. Pápe so ma

zavüпали, reforme je vöspelo po klauštraj v Romi tó.

Že za cajta žitka so vörniki spoznali njegvo svetost. Gnauk v mladi lejtaj se ma je zgaudilo, ka je eške djo v klauštri, gda je opat zglaso konec oböda. En falat krüja ma je austov rokej, šteroga je nej zo, de ga je pa nej sto krajlüčati. Gda se je po zavalnoj molitvi povrno v cerkev, so se tiste drtine v rokej spremenile v drage kamle.

Leta 942 je biu vrnau v Romi, gda je daubo vročino, čüto je, ka ga Baug domau zové. Pred smrtjov je eške gorpoisko Tours, gde je v čest svetoga Martina napiso edno himno. Mrau je med svojimi baratami 18. novembra, za patronuša ga držijo muzikanti, na Francuskom pa so ga nekda molili prauti süüči pa déži.

Svete **svete Elizabete Vogrske (Árpád-házi Szent Erzsébet)**

so leta 1670 postavili na den njenoga pokapanja, na 19. november. Po kalendarskoj reformi v leti 1969 so njen den prejk na 17. november djali (gda je mrla), de je pa v vogrskom kalendarji svete austo na originalnom datumi. Kristošova Cerkev má od začetka do gnes na prvom mestu, ka pomaga lidam v stiski. Pravi krščeniki so bližanje zaistino lübili že davnik pred tistom, ka so stvaurili Karitas (latinska rejč znamenüje: »lú-bezen, štera pomaga«).

Patronuškinja té organizacije Elizabeta Vogrska se je naraudila leta 1207 kak či madžarskoga krala Andraša II. Komaj štirilejtno so go zaročili s turingijskim mejnim grofom Ludvikom IV., od tistoga mau je živejla na gradi Wartburg. Rodila je tri deteta, po tistom pa gi je mauž mrau na križarskoj pauti v Palestino.

Mlada Elizabeta je odišla v Marburg, gde je živejla trnok prausno. Na eden veuki petek je z rokami na oltari dojpravla z zemelskoga bogastva, po-

svetila se je delom smilenja. Dala je zozidati edne špitale, v šteraj je vküppobrala najbolje srmačke betežnike ino jim s potrpljenjom pomagala. Trauš-tala je žalostne, ránila lačne. Legenda pripovejda, ka je po smrti moža nesla krü svojim betežnikom, gda je srečala svojoga šogora. Bojala se je,

Sveto Cecilijo majo radi komponisti tó – Ferenc Liszt je na priliko napiso eden oratorij v njeno čest

ka se svadita, vej je pa žlata njeno dobrotlivost nej gledala z dobrimi očami. Na pitanje ma je pravla, ka trnjove rauže nesé. Gda je razkrila košaro, so v njej rejsan deneči cvejtke bili. Baug je nej dopüsto, ka bi lažala.

Elizabeta je mrla pri svoji 24 lejtaj, včasik po njenoj smrti so se začnile goditi čüde. Za štiri lejta so go zglasili za svetnico, za patronuškinjo so go odebrale dobredelne organizacije.

Edno nedelsko ali svetešnje mešo si žmetno zamislimo brezi spejvanja ino igranja na orgole. Že Židauvge so pri svoji bogoslüžjaj spejvali žoltare ino hvalnice, tau navado pa so od nji prejkvzeli prvi krščeniki tó. V 15. stoletji so kak patronuškinjo cerkvene muzike začnili čestiti **sveto Cecilijo (Szent Cecilia)**, štera

je po legendi med svojim zdavanjom opejvala Boga v srceju. Zvün cerkveni pesmarov ino goslarov so go za zavetnico odebrali eške majstri, šteri orgole redijo, zatok go na kej-paj največkrat z orgolami vidimo. O žitki ino mantrniškoj smrti Cecilije pripovejda eden pasijon s 5. stoletja. Bila je edna čista devica v 3. stoletju, zaročena s poganom Valerijanom. V zdavanjskoj nauči je ovadila možej, ka njeno čistost varje aneju Boži. Prosila ga je, aj un tó gorvzeme vöro v ednoga Bogá ino se da krstiti.

Valerijan je rejsan tak včiniu ino doma pauleg žené zagledno angela, šteri gi je davo venec od bejli lelij ino redeči trnjovi rauž. Mladi mauž je za krščanjstvo

nagučo svojoga brata tó ino vküper sta se ponidila, ka pokopata krščanjske mantrnike. Zavolo toga so jiva zgrabili ino zaprli v vauzo, badva pa so vküper s Cecilijov osaudili na smrt.

Devico so ličili v edno peč, de je pa nej zgorejla. Te so gi steli glavau odseči, zaman pa je ohar s sablov trikrat vdaro, je Cecilija ostala živa eške tri dni. Raztalala je svojo imanje ino prosila pápo Urbana, aj njeno ižo posveti v cerkev.

Edna legenda – naupačno – pravi, ka je Cecilija na svojom zdavanji prej sama igrala na orgole. Donk pa den patronuškinje cerkveni glasbenikov svetimo 22. novembra, njeno ime nosi cerkveni pevski zbor na Gorenjom Seniki.

-dm-
ilustraciji:
Szilveszter Bartkó

URAVNOTEŽENA PREHRANA

Vida Brest:
Mamica bi kruhek pekla

Mamica bi kruhek pekla,
toda moke ni.
Teci, teci, mlinu reci,
žita naj zdrobi!

„Rad bi zlato mlel ti žito,”
mlinček ropota,
„Teci, teci, njivi reci,
naj pšenice da!”

Dala njiva bi pšenico,
toda zrela ni,
Teci, teci, soncu reci,
naj jo dozori!

Sonce žito dozorelo,
mlinček ga drobi,
oj že kruhek,
dobri kruhek
iz peči diši!

Od kod si, kruhek?

V vrtcu Gornji Senik in Števanovci se že nekaj časa pogovarjamo in spoznavamo zdravo hrano. Spoznavamo različno sadje in zelenjavo. V ta namen smo tudi izdelali slikovni prikaz vrste in količine živil za zdravo in uravnoteženo prehranjevanje. Vsak dan smo skupaj poimenovali hrano v piramidi. Pri tem smo največ pozornosti namenili prav kruhu kot naši vsakodnevni jedi. Med jesenskimi sprehodi med polji smo tako večkrat skupaj razmišljali in se pogovarjali o tem, kako pride kruh v trgovino. Vzgojiteljice smo otrokom pojasnile ves postopek nastanka te okusne jedi, od pšeničnega zrna pa vse do dišečega hlebca, ki ga lahko kupimo v trgovini. Prav tako smo si ogledali sestavine, ki jih potrebujemo za peko kruha in se preizkusili v risanju pekovskih izdelkov iz moke. Največje veselje pa je otrokom predstavljalo gnetenje testa in oblikovanje različnih pekovskih izdelkov. Ogledali smo si še, kako kmet na polju poseje pšenico v zemljo, kako mlinar zmleje moko iz žita in kako pek speče kruh v pekarni.

Vse to naše spoznavanje in učenje o zdravi prehrani smo popestrili z raznimi plesi, igrami in deklamacijami. Zaplesali smo ob ljudski pesmi Ob bistrem

Omesili smo testo in nastali so pekovski izdelki

Oblikovali smo rogljiče, preste, žemlje, kruh, pletence, krofe, polžke ...

Risanje v moko

Izdelali smo slikovni prikaz vrste in količine živil

potočku je mlin in se igrali rajalno igro Mamica, ali je kruh že pečen? ter Lisica, kaj rada ješ? Spoznali smo tudi deklamacijo Mamica bi kruhek pekla in prstno igro Miš iz luknje je pritekla, malim miškam žemlje spekla. Prav je, da otroci že od

najzgodnejših let spoznavajo in uživajo zdravo in uravnoteženo hrano ter se priučijo zdravih načinov prehranjevanja. Tako bo njihovo celo življenje bolj zdravo in srečno.

Zapisala:
Andreja Serdt Maučec

Barve in goske

Malčki v porabskih vrtcih so spoznavali barve in izdelovali goske ob martinovem.

Nekaj slik o tem je nam poslala vzgojiteljica asistentka Romana Trafela.

Spoznavamo barve

Pokaži barvo!

Goske

Zsófia Szabó,
4 leta,
vrtec Monošter

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska
Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR ali 52 USD. Številka bančnega računa: HU75 11747068 20019127 00000000. SWIFT koda: OTPVHUHB